

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.1.31>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЗАКОНОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З УРАХУВАННЯМ ПІДХОДІВ ЄС

Олюха В.Г.,
*доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу господарсько-правових досліджень
проблем економічної безпеки,
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»
ORCID: 0000-0002-3339-1154*

Олюха В.Г. Використання штучного інтелекту в законотворчій діяльності з урахуванням підходів ЄС.

Стаття присвячена визначенню можливості використання систем штучного інтелекту для підготовки проектів законів Верховною Радою України. Національні парламенти країн-членів ЄС поступово запроваджуються використання систем штучного інтелекту для забезпечення різних напрямів їх діяльності, в тому числі для виконання допоміжної функції при підготовці проектів законів. Зроблено висновок про те, що Верховна Рада України поки що не застосовує системи штучного інтелекту у своїй законотворчій діяльності оскільки спеціальний закон щодо його використання у нашій країні відсутній. В той же час, прийняті у ЄС Artificial Intelligence Act, Рамкова конвенція Ради Європи про ШІ, права людини, демократію та верховенство права (CETS No. 225) закладають основні напрями його використання в тому числі і у роботі з підготовки законопроектів.

На основі аналізу досвіду ЄС встановлено, що в сучасних умовах системи штучного інтелекту ШІ можуть виконувати допоміжну функцію при проведенні роботи з підготовки законопроектів. Його допоміжна роль в українських реаліях може полягати у такому: аналіз узгодженості законодавчих пропозицій з іншими нормативно-правовими актами, в тому числі з актами ЄС; рекомендації щодо змін законодавства на основі виявлених прогалин, проблем та взаємодії з іншими законами; попередні варіанти текстів для подальшого опрацювання; покращення регулювання та впровадження політики цифрової готовності; виявлення невідповідності чинного законодавства нормам актів ЄС, судовій практиці ЄСПЛ.

Запропоновано використання систем штучного інтелекту при виконанні допоміжних функцій у підготовці законопроектів українським парламентом здійснювати у відповідності до принципів, визначених у Етичних керівних принципах для надійного штучного інтелекту (Ethical Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence) та Рамковій конвенції Ради Європи про ШІ, права людини, демократію та верховенство права (CETS No. 225).

Доводиться, що передача функції підготовки законопроектів від парламентарів до систем ШІ наразі є передчасною, оскільки за таких умов системи ШІ можуть бути віднесені до систем з високим ступенем ризику. Тому згідно з вимогами Artificial Intelligence Act вони мають бути розроблені та вдосконалені таким чином, щоб фізичні особи могли контролювати їх функціонування, що в сучасних умовах не можливо. Також таке застосування порушуватиме принцип верховенства права, принцип поваги до людської автономії, принцип людської гідності та індивідуальної автономії, що буде створювати перешкоди для імплементації положень актів ЄС у національну правову систему.

Ключові слова: нормопроєктування, штучний інтелект, принцип верховенства права, принцип поваги до людської автономії, принцип людської гідності, досвід ЄС.

Oliukha V.H. Use of artificial intelligence in legislative activities taking into account EU approaches.

The article is devoted to determining the possibility of using artificial intelligence systems for the preparation of draft laws by the Verkhovna Rada of Ukraine. National parliaments of EU member states are gradually introducing the use of artificial intelligence systems to ensure various areas of their activity, including to perform an auxiliary function in the preparation of draft laws. It is concluded that the Verkhovna Rada of Ukraine does not yet use artificial intelligence systems in its law-making activities, since there is no special law on its use in our country. At the same time, the Artificial Intelligence Act adopted in the EU, the Framework Convention of the Council of Europe on AI, Human Rights, Democracy and the Rule of Law (CETS No. 225) establish the main areas of its use, including in the preparation of draft laws. Based on the analysis of the EU experience, it was established that in modern conditions, artificial intelligence AI systems can perform an auxiliary function in the preparation of draft laws. Its supporting role in Ukrainian realities may be as follows: analysis of the consistency of legislative proposals with other regulatory legal acts, including EU acts; recommendations for changes in legislation based on identified gaps, problems and interaction with other laws; preliminary versions of texts for further processing; improvement of regulation and implementation of digital readiness policy; identification of inconsistencies of current legislation with the norms of EU acts, the case law of the ECHR.

It is proposed that the use of artificial intelligence systems in performing auxiliary functions in the preparation of draft laws by the Ukrainian Parliament be carried out in accordance with the principles defined in the Ethical Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence and the Council of Europe Framework Convention on AI, Human Rights, Democracy and the Rule of Law (CETS No. 225).

It is proved that the transfer of the function of preparing draft laws from parliamentarians to AI systems is currently premature, since under such conditions, AI systems can be classified as high-risk systems. Therefore, according to the requirements of the Artificial Intelligence Act, they must be developed and improved in such a way that individuals can control their functioning, which is not possible in modern conditions. Also, such use will violate the principle of the rule of law, the principle of respect for human autonomy, the principle of human dignity and individual autonomy, which will create obstacles to the implementation of the provisions of EU acts into the national legal system.

Key words: normative drafting, artificial intelligence, the principle of the rule of law, the principle of respect for human autonomy, the principle of human dignity, the experience of the EU.

Постановка проблеми. Активний розвиток цифрових технологій, що відбувається впродовж останніх десятиліть, призводить до трансформації урядування, одним з проявів якого можна вважати втілення в життя різними країнами концепції е-парламенту. Технічна можливість переходу законодавчих органів влади в електронний формат діяльності відбувається завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям та інтернету. Варто зазначити, що неспинний та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій породжує нові та покращує давно відомі цифрові інструменти, а тому технічні можливості для більш широкого формату функціонування е-парламенту постійно підвищуються. Одним із таких цифрових інструментів є штучний інтелект (далі за текстом ШІ).

Національними парламентами країн ЄС поступово запроваджується його використання для забезпечення різних напрямів їх діяльності, проте потенціал проведення законотворчої діяльності з використанням ШІ в сучасних умовах все ще залишається розкритим не повною мірою. Однією з причин цього є те, що хоча на рівні ЄС нещодавно прийняті Artificial Intelligence Act, Рамкова конвенція Ради Європи про ШІ, права людини, демократію та верховенство права (CETS No. 225) які закладають основні напрями його використання, але детальна регламентація цього питання буде проводитись на рівні національного законодавства країн-членів ЄС. На сучасному етапі використання ШІ у діяльності парламентів країн-членів ЄС відбувається на основі принципів, розроблених у відповідних актах ЄС.

Враховуючи євроінтеграційний курс нашої країни положення вказаних актів ЄС мають бути імplementовані і у національне законодавство України, тим паче, що Рамкова конвенція Ради Європи про ШІ, права людини, демократію та верховенство права (CETS No. 225) у 2025 році повноважним представником України вже підписана і вона чекає на свою ратифікацію у Верховній Раді України. Вітчизняним парламентом міг би бути використаний досвід, напрацьований

парламентами країн-членів ЄС щодо застосування ШІ для оптимізації власної діяльності. Тому дослідження напрямів використання ШІ для нормопроєктування на основі принципів започаткованих у актах ЄС є необхідним, адже вони в умовах відсутності спеціального закону щодо ШІ здатні створити основу для його застосування на сучасному етапі, а при прийнятті відповідного закону вони мають знайти своє відображення у ньому. З огляду на викладене, тема цієї статті є доцільною для наукового осмислення.

Стан опрацювання проблеми. Вітчизняними науковцями поняття ШІ та напрями його використання у правничій сфері досліджено у різних аспектах. Визначення поняття ШІ та стан правового забезпечення щодо його використання для оптимізації зовнішньоекономічної політики дослідили Т.С. Гудіма та В.І. Камишанський. Філософсько-правові аспекти використання ШІ при здійсненні правосуддя розкрила Ю.С. Разметаєва. Можливості ШІ у забезпеченні правосуддя розглянули Н.В. Шишка, І.В. Жукевич. Питання щодо використання ШІ для нормопроєктування висвітлили у своїх статтях Л.М. Ніколенко, І.В. Лисенко, О.В. Кузьменко, Г.М. Гаряєва, О.Е. Радутний, Ю.В. Кривицький. Проблеми використання ШІ у професійній діяльності правників розкрили КО. Клименко, О.А. Лохматов, А.М. Меденцев, О.В. Плахотнік, О.О. Храпенко.

F. Fitsilis, J. von Lucke, F. de Vriese, Szentgali-Toth, R. Berkes, D. Koryzis, A. Dalas, D. Spiliotopoulos, A. Papastyliaou дослідили напрями використання ШІ у діяльності законодавчих органів країн ЄС.

Водночас питання щодо запровадження ШІ у діяльність українського парламенту для законотворення з урахуванням принципів розроблених у ЄС не розкривались, а тому тема цього дослідження є актуальною.

Метою цієї статті є визначення доцільних напрямів використання ШІ у діяльності українського парламенту для нормопроєктування на основі відповідних принципів.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній науці щодо можливості застосовувати ШІ для нормопроєктування висловлено дві точки зору. Перша полягає у визнанні доцільності повної передачі ШІ функції підготовки законопроектів. Так, О.Е. Радутний, вказує, що ШІ зможе надавати законопроект найкращої форми та змісту, а народним депутатам залишиться тільки прийняти його. Щоправда він застерігає про необхідність для ШІ проходження навчання для того щоб він міг обґрунтовувати соціальну обумовленість певної норми, врахувати певні правила і методи (історичний, порівняльний, догматичний, системний, логічний та інші), за допомогою засобів, прийомів і правил нормотворчої техніки об'єктивувати правову норму у вигляді тексту, зміст якого повинен бути узгоджений на рівні системних зв'язків структурних частин норми права, в межах певного інституту, закону, а також відповідність міжнародним правовим актам [1, с. 155-156]. Доцільним та можливим використання ШІ у законотворчій діяльності для підготовки законопроектів, покращення цієї законотворчої діяльності вбачає Ю.В. Кривицький [2, с. 98].

Позиція інших науковців є більш стриманою, вони не вважають за можливе використовувати ШІ для створення проєктів нормативно-правових актів, відводячи йому допоміжну роль у нормопроєктуванні. За такого підходу процес правотворчості, на справедливу думку Л.М. Ніколенко, може забезпечуватись використанням ШІ для підвищення ефективності і точності правового аналізу, мінімізації ризиків прийняття неякісних нормативних актів, виключення дублювання правових норм [3, с. 177], а також «для аналізу прогалін, встановлення перспектив правового регулювання, оптимізації певних технічних процесів, уніфікації термінології і підходів, уникнення колізій і прогалін» [4, с. 103].

Наукові позиції, згруповані у першій групі вбачаються такими, що розраховані на більш віддалену перспективу і зможуть бути реалізованими тільки після того коли відбудеться істотний розвиток технічних можливостей ШІ, всебічне унормування відносин, що виникають у зв'язку з його застосуванням та отримання додаткових даних на основі досвіду тривалого виконання ШІ допоміжних функцій при нормопроєктуванні.

Бачиться, що в сучасних умовах застосування ШІ для самостійної розробки проєктів законів ускладнено, оскільки існують не вирішені питання морального та правового характеру, про що вказується у дослідженні вчених, проведеному під егідою Європейської Комісії. Так, дослідники пишуть: «З конституційної точки зору це порушує питання делікатного зв'язку між демократичним поділом влади; з точки зору юридичної теорії, це порушує проблему інтерпретації, прихованої в обчислювальному коді, через що принципи відкритого тексту не дотримуються; з точки зору етики, проблеми виникають, коли машина вказує на регулювання, яке може призвести до можливої дискримінації або обмежити автономію в прийнятті політичних рішень.» [5, с. 17].

Підтримуючи вищенаведену позицію необхідно додати, що і в Україні застосування ШІ для безпосереднього виготовлення проекту закону відповідно до чинних правових норм та етичних підходів виглядає проблематичним з огляду на такі міркування.

По-перше, Artificial Intelligence Act вводить поняття системи штучного інтелекту з високим рівнем ризику виходячи з рівня можливого впливу на суспільні відносини. Безумовно, що системи ШІ, що будуть використовуватись для підготовки законопроектів є такими, що можуть бути віднесені до систем з високим ступенем ризику, а відтак, повинні бути розроблені та вдосконалені таким чином, щоб фізичні особи могли контролювати їх функціонування, забезпечувати їх використання за призначенням та усувати їхній вплив протягом життєвого циклу системи (п. 73) [6]. З огляду на ці положення передача функцій підготовки законопроектів від народних депутатів до ШІ також є недоцільною, адже буде створювати перешкоди для імплементації положень актів ЄС у національну правову систему.

По-друге, передача функції підготовки законопроекту від народних депутатів до ШІ порушуватиме принцип верховенства права, який статтею 2 Договору про Європейський Союз є одним із засадничих принципів ЄС [7]. Також відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про правотворчу діяльність» № 3354-IX від 24 серпня 2023 року [8] одним з принципів правотворчої діяльності є принцип верховенства права. Одним з проявів цього принципу є те, що органи державної влади при здійсненні своєї діяльності мають дотримуватись положень чинного законодавства. Відповідно до ст. 75 Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України, а згідно ч.1 ст. 89 Конституції України для здійснення законопроектної роботи Верховна Рада України створює комітети Верховної Ради України з числа народних депутатів України. Також принцип верховенства права при проведенні законотворчої роботи передбачає необхідність спеціальних положень у законодавстві щодо такого використання цифрових технологій. Але ж в Україні взагалі не існує жодного закону, яким би впорядковувались відносини з використання ШІ у будь-якій сфері.

По-третє, застосування ШІ для підготовки проектів законів замість народних депутатів суперечитиме принципу поваги до людської автономії, який окреслено у Етичних керівних принципах для надійного штучного інтелекту (Ethical Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence) та який базується на такій фундаментальній цінності ЄС як повага до свободи людини та її автономії. Варто зазначити, що ці Етичні рекомендації розробила Високорівнева експертна група з питань штучного інтелекту Європейської комісії (AI HLEG) яку створила Європейська Комісія з метою опрацювання засадничих, етичних положень щодо використання ШІ, які мали використовуватись для підготовки нормативного регулювання. Цей принцип полягає у тім, що системи штучного інтелекту повинні підтримувати людську автономію та прийняття рішень, як це передбачено принципом поваги до людської автономії. «Розподіл функцій між людьми та системами штучного інтелекту повинен відповідати принципам людиноцентричного проектування та залишати значущу можливість для людського вибору. Це означає забезпечення людського нагляду за робочими процесами в системах штучного інтелекту» [9, с. 12].

Рамковою конвенцією Ради Європи про ШІ, права людини, демократію та верховенство права (CETS No. 225) [10] серед принципів діяльності ШІ визначено такий принцип як принцип людської гідності та індивідуальної автономії, що співвідноситься з вищенаведеним етичним принципом. Таким чином, якщо ШІ буде замінити людину у такому важливому виді нормотворчості як підготовка проекту закону, то це буде призводити до того, що ШІ почне контролювати діяльність людей, а не навпаки, а відтак будуть порушуватись вищенаведені принципи.

По-четверте, підхід за якого роль законодавчого органу у правотворчій діяльності буде зведена до механічного голосування за законопроекти, розроблені ШІ призводитиме до зниження довіри суспільства до законів в цілому, а Верховна Рада України може перетвориться на орган, призначення якого буде полягати у легітимації нормативно-правових актів, сформованих ШІ, що буде складно визнати дотриманням цінностей демократичного суспільства започаткованих у ЄС.

Отже, наведені аргументи свідчать про неможливість у сучасних умовах перейти до використання ШІ для підготовки законопроекту замість народного депутата. Разом з цим постає питання про можливість покладення на ШІ допоміжної функції у підготовці проектів законів, оскільки закону, що регулює діяльність з використання ШІ, як уже вказувалось вище не існує. Для відповіді на це питання маємо застосувати підходи, закладені у презентованій 26 червня 2024 року

Мінцифри України Білій книзі з регулювання ШІ в Україні де наголошується на необхідності адаптації національного законодавства у сфері регулювання ШІ до законодавства ЄС у цій сфері у два етапи, де першим є етап (підготовчий), а другий – запровадження обов’язкового регулювання. До прийняття відповідного закону щодо використання ШІ на першому етапі (підготовчому) мають бути створені та впроваджені позазаконодавчі інструменти для допомоги стейкхолдерам у підготовці до майбутнього обов’язкового регулювання. [11, с. 13].

Бачиться, що хоча принципи використання ШІ не наведені як такі інструменти жодних перепон для їх застосування не існує. В умовах відсутності спеціального закону щодо ШІ можливість його використання має визначатися на основі базових положень, що відображаються у принципах. Також маємо врахувати і положення п. 8 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про правотворчу діяльність» № 3354-IX від 24 серпня 2023 року [8], де одним з принципів правотворчої діяльності на яких вона здійснюється є принцип ресурсної забезпеченості. Покладення на ШІ допоміжної функції при роботі над законопроектом буде відповідати цьому принципу, адже може значно спростити та пришвидшити цей процес. Якщо це застосування буде проходити під контролем людини, який має бути у двох аспектах (технічний та смисловий) то це буде відповідати принципам людиноцентричності, людської гідності та індивідуальної автономії, про які йшлося вище.

Досвід країн-членів ЄС також свідчить про те, що наразі ШІ у нормопроєктуванні виконує допоміжну функцію. Наприклад, у Парламенті Італії визнано за доцільне використання системи ШІ для сприяння покращенню діяльності з збирання максимально структурованої та повної інформації, необхідної для підготовки законопроекту, насамперед щодо джерел, з яких можна отримувати дані, інформацію та аналіз порівняльно-правових аспектів та на цій основі для створення мультимодального резюме. Також ШІ є корисним для надання підтримки у підготовці документів під час підготовки законодавчої ініціативи [12, с. 46].

Експертною групою з 22 дослідників різних країн була підготовлена наукова праця у якій на основі вивчення міжнародного досвіду використання ШІ для забезпечення діяльності законодавчих органів влади зроблено висновок про те, що одним з напрямів застосування ШІ у діяльності парламенту є законодавча робота, і вона може полягати у здійсненні наступних видів нормопроєктування: «аналіз узгодженості законодавчих пропозицій з іншими нормативно-правовими актами; рекомендації щодо змін законодавства на основі виявлених прогалин, проблем та взаємодії з іншими законами; попередні варіанти текстів для подальшого опрацювання; покращення регулювання та впровадження політики цифрової готовності» [13, с. 17]. Варто зазначити, що для українського парламенту доцільним напрямом використання ШІ окрім вищенаведеного є аналіз поправок, що вносяться до законопроекту, допомога у виявленні невідповідності чинного законодавства нормам актів ЄС, судовій практиці ЄСПЛ, що є важливим з огляду на необхідність адаптації національного законодавства до права ЄС.

Використання ШІ при підготовці законопроекту має відповідати крім принципу людиноцентричності також і іншим принципам, встановленим у ЄС. Рамковою конвенцією Ради Європи про ШІ, права людини, демократію та верховенство права (CETS No. 225) крім принципу людської гідності та індивідуальна автономія такі принципи діяльності ШІ: прозорість та нагляд, що передбачає необхідність забезпечення належних вимог до прозорості та нагляду, адаптованих до конкретних контекстів та ризиків, стосовно діяльності в межах життєвого циклу систем ШІ, зокрема щодо ідентифікації контенту, що генерується системами ШІ; підзвітність та відповідальність, для дотримання чого мають вживатись або підтримуватись заходи для забезпечення підзвітності та відповідальності за негативний вплив на права людини, демократію та верховенство права, що виникає внаслідок діяльності в межах життєвого циклу ШІ; рівність та недискримінація; конфіденційність та захист персональних даних; надійність, для чого мають вживатись заходи для підвищення надійності систем ШІ та довіри до їхніх результатів, що може включати вимоги щодо належної якості та безпеки протягом усього життєвого циклу систем штучного інтелекту; безпечні інновації, для чого має бути забезпечено створення контрольованого середовища для розробки, експериментування та тестування систем ШІ [10].

Також необхідним при запровадженні використання ШІ у діяльність Верховної Ради України для сприяння у підготовці законопроектів врахувати положення щодо ключових вимог надійного використання ШІ. Так, Етичні керівні принципи для надійного штучного інтелекту (Ethical Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence) мстять сім ключових вимог для того, щоб діяльність з використання ШІ вважалась надійною. 1. Людська діяльність та нагляд. Системи ШІ по-

винні розширювати можливості людей, дозволяючи їм приймати обґрунтовані рішення та сприяючи їхнім основним правам. Водночас необхідно забезпечити належні механізми нагляду, чого можна досягти за допомогою підходів «людина в циклі», «людина в циклі» та «людина в команді». 2. Технічна стійкість та безпека. Системи ШІ повинні бути стійкими та безпечними. Вони повинні бути безпечними, забезпечувати резервний план на випадок виникнення проблем, а також бути точними, надійними та відтворюваними. Це єдиний спосіб забезпечити мінімізацію та запобігання ненавмисній шкоді. 3. Конфіденційність та управління даними. Окрім забезпечення повної поваги до конфіденційності та захисту даних, також необхідно забезпечити належні механізми управління даними, враховуючи якість та цілісність даних, а також забезпечуючи легітимний доступ до даних. 4. Прозорість. Бізнес-моделі даних, систем та ШІ повинні бути прозорими. Механізми відстеження можуть допомогти в досягненні цього. Крім того, системи ШІ та їхні рішення повинні пояснюватися у спосіб, адаптований до зацікавленої сторони. Люди повинні усвідомлювати, що вони взаємодіють із системою штучного інтелекту, і бути поінформованими про можливості та обмеження системи. 5. Різноманітність, недискримінація та справедливість. Несправедливої упередженості слід уникати, оскільки вона може мати численні негативні наслідки, від маргіналізації вразливих груп до загострення упереджень та дискримінації. Сприяючи різноманітності, системи ШІ повинні бути доступними для всіх, незалежно від будь-якої інвалідності, та залучати відповідних зацікавлених сторін протягом усього їхнього життєвого циклу. 6. Соціальне та екологічне благополуччя. Системи ШІ повинні приносити користь усім людям, включаючи майбутні покоління. Тому необхідно забезпечити їхню стійкість та екологічність. Крім того, вони повинні враховувати навколишнє середовище, включаючи інших живих істот, а їхній соціальний та суспільний вплив слід ретельно розглядати. 7. Підзвітність. Слід запровадити механізми для забезпечення відповідальності та підзвітності за системи ШІ та їхні результати. Аудитність, яка дозволяє оцінювати алгоритми, дані та процеси проектування, відіграє ключову роль у цьому, особливо в критичних застосуваннях. Крім того, слід забезпечити належне та доступне відшкодування [9, с. 14–20].

З урахуванням викладеного в умовах сьогодення більш коректною видається позиція другої групи науковців, а тому ШІ при проведенні нормопроєктування має виконувати допоміжну функцію та в жодному разі не має замінити собою людину при підготовці законопроекту.

Висновки. На сучасному етапі використання систем ШІ в діяльності Верховної Ради України на відміну від законодавчих органів країн-членів ЄС не відбувається. Один з факторів, що обумовлює це – відсутність закону, яким би питання використання систем ШІ були унормовані.

Досвід ЄС свідчить, що в сучасних умовах ШІ може виконувати допоміжну функцію при проведенні роботи з підготовки законопроектів. Його допоміжна роль може полягати у такому: аналіз узгодженості законодавчих пропозицій з іншими нормативно-правовими актами, в тому числі з актами ЄС; рекомендації щодо змін законодавства на основі виявлених прогалин, проблем та взаємодії з іншими законами; попередні варіанти текстів для подальшого опрацювання; покращення регулювання та впровадження політики цифрової готовності; виявлення невідповідності чинного законодавства нормам актів ЄС, судовій практиці ЄСПЛ.

Використання систем ШІ для допомоги у підготовці законопроектів має відбуватись на основі принципів, визначених у Етичних керівних принципах для надійного штучного інтелекту (Ethical Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence) та Рамковій конвенції Ради Європи про ШІ, права людини, демократію та верховенство права (CETS No. 225).

Передача функції підготовки законопроектів від парламентарів до систем ШІ наразі є передчасною, оскільки за таких умов системи ШІ можуть бути віднесені до систем з високим ступенем ризику. Тому згідно з вимогами Artificial Intelligence Act вони мають бути розроблені та вдосконалені таким чином, щоб фізичні особи могли контролювати їх функціонування, що в сучасних умовах не можливо. Також таке застосування порушуватиме принцип верховенства права, принцип поваги до людської автономії, принцип людської гідності та індивідуальної автономії, що буде створювати перешкоди для імплементації положень актів ЄС у національну правову систему.

Перспективним напрямом подальших досліджень є напрями застосування систем ШІ у взаємодії з іншими видами цифрових інструментів для забезпечення підготовки проектів нормативно-правових актів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Радутний О.Е. Штучний інтелект, інформаційна безпека та законотворчий процес (кримінально-правовий аспект). *Інформація і право*. 2018. № 1(24). С. 149–158.
2. Кривицький Ю.В. Штучний інтелект як інструмент правової реформи: потенціал, тенденції та перспективи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2 (119). С. 90–101.
3. Ніколенко Л.М. Децентралізація нормопроєктування: імплементація принципу субсидіарності в правотворчості. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія Право*. 2025. Випуск 88: частина 1. С. 173–178.
4. Лисенко І.В., Кузьменко О.В., Гаряєва Г.М. Актуальні питання використання технології штучного інтелекту в юридичній діяльності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія Право*. 2025. Випуск 90: частина 1. С. 100–106.
5. Monica Palmirani, Fabio Vitali, Willy Van Puymbroeck, Fernando Nubla Durango. Legal Drafting in the Era of Artificial Intelligence and Digitisation. Directorate-General for Informatics Solutions for Legislation, Policy & HR. April 2022. 96p. URL: <https://interoperable-europe.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2022-06/Drafting%20legislation%20in%20the%20era%20of%20AI%20and%20digitisation%20%E2%80%93%20study.pdf> (дата звернення 12.10.2025).
6. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) № 300/2008, (EU) № 167/2013, (EU) № 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (дата звернення 12.10.2025).
7. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення 12.10.2025).
8. Про правотворчу діяльність: Закон України № 3354-IX від 24 серпня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення 12.10.2025).
9. Ethical Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence. Set up by the European Commission. High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. European Commission. Brussel. 2019. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai> (дата звернення 12.10.2025).
10. Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Council of Europe Treaty Series No. 225. Strasbourg. 2024. URL: https://rm.coe.int/1680afae3c?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 12.10.2025).
11. Біла книга з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри. Версія для консультацій. Міністерство цифрової трансформації України. Червень 2024. 30 с. URL: <https://storage.thedigital.gov.ua/files/a/ba/d5da75c2613e331bb89258f950adcbae.pdf> (дата звернення 12.10.2025).
12. Italian Chamber of Deputies. Using Artificial Intelligence to support parliamentary work. February 2024. 92 с. URL: https://comunicazione.camera.it/sites/comunicazione/files/notiz_prima_pag/allegati/Rapporto_IA_ENG_WEB_V2.pdf (дата звернення 12.10.2025).
13. Керівні принципи застосування штучного інтелекту в парламентах. Редактори Фотіос Фіціліс, Йорн фон Люке, Франклін де Врієзе. Вестмінстерська фундація за демократію Лімітед, Клайв Хаус, Петті Франс, Лондон, SW1H 9EX, Сполучене Королівство. Липень 2024. URL: <https://www.wfd.org/sites/default/files/2025-04/wfd-ai-guidelines-for-parliaments-2024-ukrainian.pdf> (дата звернення 12.10.2025).